

fertur, quo minus summa supplicia, si (quod Jupiter omen aveit!) pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec verò me fugit, quam sit acerbum; parentum scelera filiorum poenis lui. Sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciorum reipublicæ redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hostem judicat. Atque ille si, armis positus, de vi damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. Quanquam quod tua mater, & foror deprecatur pro pueris, idipsum & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. Itaque maximam spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. Cum ad reipublicæ summam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet, te in Italiam, ut ante scripsi, venire quamprimum. Eget enim vehementer cum viribus tuis, tum etiam consilio reipublica. Veterem, pro ejus erga te benevolentia singularique officio, libenter ex tuis literis complexus sum: eumque cum tui, tum reipublicæ studiosissimum amantissimumque cognovi. Ciceronem meam propediem, ut spero, videbo. Tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse venturum confido. Vale.

² De vi] Perduelles, hoc est, ii, qui contra temp. arma suscepissent, de duobus
³ Es te] Hoc aut videtur abundare, cum alterum effugere non poterant, ut aut, si jam dixerit, tecum; aut ita corrigendum, pergerent insanire, armis periti debitas par- ut legas, esse; & illud, esse, quod postea trias panas exsolverent; aut, si se infra sequitur, tollas. Idem. Unus e Gruterianis diem prænitam ad sanitatem recepissent, non agnoscit te, sed retinet solum &.

BRUTUS CICERONI S.

XIII. DE Marco Lepido vereri me cogit reliquorum timor: qui si eripuerit se nobis (quod velim temere atque injuriose de illo suspicari sint homines) oro atque obsecro te, Cicero, necessitudinem nostram tuamque in me

ARG. Liberos Lepidi, qui se conjunxerat hoc detur rogat, ne ex lege cum iis agatur. M. Antonio, commendat, sibi que ut
 tur. Anno U. C. 710.

me benevolentiam obtestans, sororis meæ liberos obliviscaris esse Lepidi filios, meque his in patris locum successisse exitimes. Hoc si a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipere. Aliter alii cum suis vivunt: nihil ego possum in sororis meæ liberis facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac forori, puerisque illis præstaturus sum, si nihil valuerit apud te reliquumque senatum, contra patrem Lepidum Brutus avunculus? Scribere multa ad te neque possum præ sollicitudine ac stomacho, neque debeo. Nam, si in tanta re, tamque necessaria, verbis mihi opus est ad te excitandum & confirmandum: nulla spes est, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces. Intuere meipsum, qui hoc a te, vel a Cicerone, conjunctissimo homine privatim; vel a consulari tali viro, remota necessitudine privata, impetrare debeo. Quid sis factururus, velim mihi quamprimum rescribas. Kal. Quint. Ex castris.

CICERO BRUTO S.

XIV. BREVES tuæ literæ: breves dico? immo nullæ. Tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsisses potius. Et requiris meas. Quis unquam ad te tuorum sine meis venit? Quæ autem epistola non pondus habuit? Quæ si ad te perlata non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam. Recte id quidem: sed hæc quoque debuit esse plenior. Ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literasque ad Ciceronem; ut, etiam si in Italiam venisset, ad te rediret. Nihil enim mihi jucundius, nihil illi honestius. Quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia, mea summa contentione in alterum annum esse rejecta: quod ego cum
 Cice-

ARG. Paucitatem & brevitatem epistolæ secum retineat, & in Italiam quamprimum Brutum accusat; rogat, ut Ciceronem ut veniat, hortatur. Anno U. C. 710.

Ciceronis causa elaboravi, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. Sed videlicet cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni studio a te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumque¹ deducas: quod ipsum, si rempublicam, cui² susceptus es, respicis, tibi jam factum faciendum est. Renatum enim bellum est: idque non parvo scelere Lepidi. Exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit, erit civis nemo (quem quidem civem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. Etsi Brutum præclare³ cum Planco conjunctum habemus. Sed non ignoras, quam sint incerti animi hominum, & infestis partibus; & exitus præliorum. Quin etiam, si, ut spero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilii tuæque auctoritatis res desiderabit. Subveni igitur, per deos, idque quamprimum; tibi que persuade, non te Idibus Martiis, quibus servitum a tuis civibus repulisti, plus profuisse patriæ, quam, si mature veneris, profuturum.

11 Id. Quint.

¹ Deducas] Ita Vict. Alii, adducas.
² Susceptus] Genitus. Unde, suscipere liberos ex aliquo, pro genere. Manut.

³ Cum Planco] Planco tamen paulo post, cum Antonio societate inita, rempublicam causam deseruit. Idem.

C I C E R O B R U T O S .

XV. MESSALAM habes. Quibus igitur literis tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quæ gerantur, quæque sint in republica, quam tibi is exponet, qui & optime omnia novit, & elegantissime expedit, & deferre ad te potest? Cave enim exitimes, Brute, (quanquam non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam

ARG. Messalam mirifice laudat, & reprobationem utriusque in tribuendis honoribus facillimis, in rebus autem decernendis severitatis accurate diluit. De Lepidi liberis studium suum pollicetur. Anno U. C. 710.

¹ Subtilius] Subtilitas in scriptis est, non tenuitas, & humilitas, sed accuratus quidam ordo, nihil ut prætermittatur. Man.

tiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantia, cura, studio reipublicæ quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. Quanquam in hac ipsa, sapientia plus apparet: ita gravi judicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque evigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur. Sed provehor amore. Non enim id propositum est huic epistolæ, Messalam ut laudem, præsertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quam mihi, nota est; & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora: quem cum a me dimittens graviter ferrem, hoc levabar uno, quod ad te, tanquam ad alterum me, proficiscens, & officioungebatur, & laudem maximam sequebatur. Sed hæc hæc hactenus. Venio nunc longo sane intervallo ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimis, & tanquam prodigus. Tu hoc: alius fortasse, quod in animadversione, poenæque durior; nisi forte utrumque tu. Quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum: neque solum, ut Solonis dictum usurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. Is rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio & poena. Est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas: sed non tanta de re propositum est hoc loco disputare. Quid ego autem secutus hoc bello sim in sententiis dicendis, aperire non alienum puto. Post interitum Cæsaris, & vestras memorabiles Idus Martias, Brute, quid ego prætermisissum a vobis, quantamque impendere reipublicæ tempestatem dixerim, non es oblitus. Magna pestis erat depulsa per vos, magna populi Romani macula deleta: vobis vero parta divina gloria: sed instrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium: quorum alter inconstantior, alter impurior, uterque pacem me-

² Sapientia] Faernus legebat sapientia, longe meliore sententia. Ursin.

³ Officio] In rempubl. Manutius.

⁴ Epistolam] Vide supra, epist. 4.

metuens, inimicus otio. His ardentibus perturbanda reipublica cupiditate, quod opponi posset praesidium, non habebamus. Erexerat enim se civitas, in retinenda libertate consentiens. Nos tum nimis acres: vos, fortasse sapientius, excessistis urbe ea, quam liberaratis: Italiae, sua vobis studia profitenti, remisistis. Itaque cum teneri urbem a parricidis viderem, nec te in ea, nec Cassium tuto esse posse, eamque armis oppressam ab Antonio: mihi quoque ipsi esse excedendum putavi. Tetrum enim spectaculum, oppressa ab impiis civitas, opitulandi potestate praecisa. Sed animus idem, qui semper infixus est in patriae caritate, discessum ab ejus periculis ferre non potuit. Itaque in medio Achaico cursu, cum ⁵ ceterarum diebus auster me in Italiam, quasi disuasor mei consilii, retulisset, te vidi Veliae, doluique vehementer. Cedebas enim, Brute, cedebas, quoniam Stoici ⁶ vestri negant fugere ⁷ sapientis. Romam ut veni, statim me obtuli Antoni sceleri, atque dementiae: quem cum in me incitavissem, consilia inire coepi, Brutina plane (vestri enim haec sunt propria sanguinis) reipublica liberanda. Longa sunt, quae restant, praetereunda: sunt enim de me: tantum dico, Caesarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si verum fateri volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti a me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti: nulli, nisi necessarii. Ut enim primum libertatem revocare coepimus, cum se nondum ne Decimi quidem Bruti divina virtus ita commovisset, ut jam id scire possimus: atque omne praesidium esset in puero, qui a cervicibus nostris avertisset Antonium: quis honos ei non fuit decernendus? Quanquam ego illi tum verborum laudem tribui, eamque modicam. Decevi etiam imperium: quod quanquam videbatur illi aetati honorificum, tamen erat exercitum habenti neces-

⁵ *Etesiarum*] Quasi discessum meum dii non probarent, qui ceterarum diebus austruam spirare praeter consuetudinem voluerint. *Etesiae* autem in orientem navigantibus secundum sunt, *auster* in occidentem: itaque Cicero Graeciam petenti prosperi etiae, contra auster. *Manus*.

⁶ *Vestri*] *Vestri*. & *Crur. nostri*.

⁷ *Sapientis*] Stoici, quorum seclum Brutus, ab avunculo suo M. Catone institutus, sequebatur, fugere negabant esse sapientis: quem nulla re perturbari, nihil timere affirmabant: ita sequebatur, ut nec fugeret: timet enim, qui fugit. *Manus*.

necessarium: quid enim est sine imperio exercitus? Statuam ⁸ Philippus decrevit: ⁹ celeritatem petitionis primo Servius: post majorem etiam Servilius. Nihil tum nimium videbatur. Sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quam in victoria grati reperimur. Ego enim, D. Bruto liberato, cum latissimus ille civitati dies illuxisset, idemque casu Bruti natalis esset; decevi, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur: in eoque sum majorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri ¹⁰ Larentiae tribuerant, ¹¹ cui vos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. Quod ego cum dabam Bruto, notam esse in fastis gratissimae victoriae sempiternam volebam. Atque illo die cognovi paulo plures in senatu malevolos esse, quam gratos. Eos per ipsos dies effudi (si ita vis) honores in mortuos Hirtium & Panfam, Aquilam etiam. Quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, praeteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficium memoriam gratam ratio illa, quae etiam posteris esset salutaris. Exzare enim volebam in crudelissimos hostes monumenta odii publici sempiterna. Suspicio illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus, optimis illis quidem viris, sed in republica rudibus, non probatur, quod, ut ovanti introire Caesari liceret, deceverim. Ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi videor hoc bello sensitse prudentius. Cur autem ita sit, ¹² aperiendum non est, ne magis videar providus fuisse, quam gra-

Tom. IX.

Q

⁸ *Philippus*] L. Marcius Philippus, qui consulatum gessit cum Marcellino, Octavianum vitiosus. *Manus*.

⁹ *Celeritatem*] Magistratus, ut celerius posset petere, quam leges permitterent. Id autem Ser. Sulpicius decrevit. Sed, cum ille decevisset, ut Octavianus verbi gratia decem annis celerius, quam per leges liceret, petere posset, Itaurici filius Servilius decrevit, ut etiam aliquanto celerius. Quod autem Servius decrevit, opinor hoc est, ut tanquam quaestorius petere posset Octavius: quod Servilius, ut tanquam praetorius. *Idem*.

¹⁰ *Larentia*] Quae populo Romano agros, Turacem, Semurium, Lincercium, & Solinium reliquit: ex quo est annis parentatio-

nibus honorata. Varro, Ovidius, Macrobius lib. I. Saturn. *Idem*.

¹¹ *Cui*] *Vestri*. & *Man. cuius*.

¹² *Aperiendum non est*] Quid significat? hoc opinor: ideo se id sensitse, non tam ut pro beneficio gratiam referret, quam ut Octavianus, ovationis honore illectus, in urbem rediret, statimque, ut mos erat, imperium deponeret: itaque ejus exercitus ad alium transferretur: quae fuisset reip. summa cautio. Timendum enim erat, id quod evenit, ne Octavianus, cum exercitus in sua potestate haberet, ad persequendam patris mortem animum converteret. Hoc est: ut opinor, in quo se Cicero providum fuisse significat. *Manus*.

tus. Hoc ipsum nimium. Quare alia videamus. D. Bruto deerevi honores, deerevi L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloria invitantur: sed fenatus etiam sapiens, qui, quæ quemque putat, modo honesta, ad rempublicam juvandam posse adduci, hæc utitur. At in Lepido reprehendimur: cui cum statuum in Roftris statuissimus, idem illam evertimus. Nos illum honore studuimus a furore revocare: vicit amentia levissimi hominis nostram prudentiam. Nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in evertenda, boni. Satis multa de honoribus: nunc de poena pauca sunt dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe literis, te in iis, quos bello devicisti, clementiam tuam velle laudari. Existimo equidem nihil a te, nisi sapienter. Sed sceleris poenam prætermittere (id enim est, quod vocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. Nullum enim bellum civile fuit in nostra republica omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracunque pars vicisset, tamen aliqua forma esset futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam simus habituri, non facile affirmarim: victis certe nulla unquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum severas: neque tam ulciscendi causa, quam ut & in præsens sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrerem: & in posterum, ¹³ documentum statuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari. Quantum hæc quidem sententia, non magis mea fuit, quam omnium. In qua videtur illud esse crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, poena pervenit. Sed id & antiquum est, & omnium civitatum: si quidem etiam ¹⁴ Themistoclis liberi e-guerunt. Et, si iudicio damnatos eadem poena sequitur cives, qui potuimus leniores esse in hostes? Quid autem queri potest quisquam de me, qui, si vicisset, acerbiorum se in me futurum fuisse confiteatur necesse est? Habes rationem mearum

¹³ Documentum] Grutero ea vox suspecta erat, tanquam a scriba potius, quam a Tulio. Suspicionem remouit J. F. Gronovius, Observ. IV. 11, eamque vocem apprime Latinam esse adstruit pluribus exemplis, quibus describendis superfedeo, quod in omni-

bus, quæ Lexica dicuntur, passim occurrant. Olroevus.

¹⁴ Themistoclis] Qui proditoris est damnatus, ejuisque bona publicata. Plutarchus, *Emilius Probus*. Manur.

sententiarum, de hoc genere duntaxat honoris & poenæ. Nam de cæteris rebus quid senserim, quidque censuerim, audisse te arbitror. Sed hæc quidem non ita necessaria. Illud valde necessarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quam primum. Summa est expectatio tui. Qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. Sive enim vicerimus, (qui quidem pulcherrime viceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupivisset) tua nobis auctoritate opus est ad collocandum aliquem civitatis statum: sive etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est cum in auctoritate tua, tum in exercitu tui viribus. Sed propera, per deos. Scis enim, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quam diligenter consulam, spero te ex matris & ex sororis literis cogniturum. Qua in causa majorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi carissima est, quam, ut quibusdam videor, constantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quam te amando, constans & esse, & videri.

BRUTUS CICERONI S.

XVI. PARTICULAM literarum tuarum, quas misisti Octavio, legi, missam ab Attico mihi. Stadium tuum, curaque de salute mea, nulla me nova voluptate affecit. Non solum enim iustatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorifice dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octavianum de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de republica, tam suppliciter ac demisse, (quid scribam? pudet conditionis, ac fortunæ, sed tamen scribendum est) commendas nostram salutem illi, (quæ morte qua non perniciosior?) ut prorsus præ te feras, non sublatam dominationem, sed domi-

Q 2 num

ARG. Graviter reprehendit Ciceronis ad Octavianum epistolam, qua eum rogatur, ut ac fortunæ, qui homo consularis, tantis rebus gestis, nunc cum isto puero tam suppliciter, tam demisse agas. Manur.

ditionis ac fortunæ, ut commendandos Octavianum putes. Vel explana, conditionis tue liberatores patriæ salvos velle. Anno U.C. 710.

¹ Conditionis] Pudet eo nos redactos con-

num commutatum esse. Verba tua recognosce, & aude negare, servientis adversus regem istas esse preces. Unum ais esse, quod ab eo postuletur, & expectetur: ut eos cives, de quibus viri boni populusque Romanus bene existimet, salvos velit. Quid, si nolit? non erimus? Atqui, si non esse, quam esse per illum, præstat. Ego, medius fidius, non esse, quam omnes deos averfos esse a salute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro salute cujusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Juvat enim magnifice loqui: & certe decet, adversus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, posse fateris Octavium, & illi amicus es? aut, si me carum habes, ² vis Romæ videri; cum, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si, ut nos salvos esse velit & patiat, rogandum putas? An hoc pro beneficio est habendum, quod se, quam Antonium, esse maluerit, a quo ista petenda essent? ³ Vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, equis supplicat, ut optime meritis de republica liceat esse salvis? Ista vero imbecillitas & desperatio, cujus culpa non magis in te residet, quam in omnibus aliis, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit: & Antonio, post interitum illius, persuasit, ut interfecti locum occupare conaritur: & nunc puerum istum extulit, ut tu judicares precibus esse impetrandam salutem talibus viris, misericordiaque unius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud ulla alia te. Quod si Romanos nos esse meminissimus, non audacius dominari cuperent postremi homines, quam id nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quam ob ejusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum vindex, (quibus oppressis, vereor, ne in breve tem-

² Vis Romæ videri] Lambinus, vis Romæ tempus fuisse videri, cum, id est, quo tempore, ut ibi &c. Manut. vulgatam lectionem interpretatur: vis Romæ videri amicus Octavio. Hunc ego sensum esse arbitror: Si carum tibi ego sum, qui velle potes, ea in urbe videri me, in qua ut esse possem, &c. Olivetus.

³ Vindici quidem] Si Octavius vindex est, ut tu judicas, & ultor dominationis Antonii, non, ut ego vereor, vicarius: absurde facis, o Cicero, qui ei temp. defendenti supplices pro iis, qui optime de rep. meriti sunt. Amicis enim, & earundem partium studiosis non supplicamus. Non enim opus est. Manut. non est tibi]

pus dilata sit abs te pernicies) qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demisse ac facile pati, ut probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti: precariam nos incoluntatem habere, a quibus ipse libertatem accepisset: esse arbitrium suum de republica. Quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in ejus locum reponi pateretur? an, ut esset sui juris ac mancipii respublica? Nisi forte non de servitute, sed de conditione serviendi recusatum est a nobis. Atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficiis atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus: quid enim neget iis, quorum patientiam videret maximum suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram & libertatem. Hic ipse ⁴ puer, quem Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit commercio locus) posse, nobis auctoribus, tantum, quantum profecto poterit, quoniam vivere, & pecunias habere, & dici consulares volumus? Cæterum nequicquam perierit ille: cujus interitu quid gavisi sumus, si mortuo nihilo minus servituri eramus? Nulla cura ⁵ adhibeatur. Sed mihi prius omnia dii deaque eriperint, quam illud iudicium, quo non modo heredi ejus, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reviviscat, ut, patiente me, plus legibus ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo invito nobis in ista civitate locus non sit? Qui porro id, quod petis, fieri potest, ut impetres? Rogas enim velit nos salvos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi, cum vitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem & libertatem, qui possumus accipere? An tu, Romæ habitare, id

putas

⁴ Puer] Nobis esset illo dominus perhonorifica serviendi conditio. Verum non de serviendi conditione agimus: ipsam servitutem, quæcumque sit, odimus, ac detestamur. Manut.

⁵ Adhibeatur] Hac sic accipio, ut sit concessio quadam stomachosa, hoc modo: faciant, quod volunt, alii, nullam curam adhibeant, & servituti equo animo patientur. Mihi vero prius omnia, &c. Lamb.

putas incolumem esse? Res, non locus, oportet præstet istuc mihi: neque incolumis fui Cæsare vivo, nisi posteaquam illud confivi facinus: neque usquam exul esse possim, dum, servire, & pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis. Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse? ab eo, qui tyranni nomen ascivit sibi, (cum in Græcis civitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut vindices atque oppressores dominationis salvi sint? Hanc ego civitatem videre velim, aut putem ullam; quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatem recipere possit: plusque timeat in puero nomen sublatis regis, quam confidat sibi, cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute sublatum videat? Me vero posthac ne commendaveris Cæsari tuo: ne te quidem ipsum, si me audies. Valde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonio, vide ne convertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octavius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit: non dominum fugisse, sed amicorem dominum quæsisse videberis. Quem quod laudas ob ea, quæ adhuc fecit, plane probo: sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. Cum vero judicas, tantum illi non modo licere, sed etiam a te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos salvos; nimium magnam mercedem statuis. Id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere videbatur republica. Neque hoc tibi in mentem venit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellam gerat, iis, qui illud malum exciderint, cujus ista reliquæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam popululum Romanum, si omnia simul congererit. At vide, quanto diligentius homines metuant, quam meminerint, quia Antonius vivat, atque in armis sit. De Cæsare vero, quod fieri potuit, ac debuit, transactum est: neque jam revocari in integrum potest. Octavius is est, qui quid de nobis iudicaturus sit, exspectet populus Romanus? nos hi sumus, de quorum

salu-

salute unus homo rogandus videatur? Ego vero, ut istuc revertar, is sum, qui non modo non supplicem, sed etiam coerceam postulantes, ut sibi supplicetur. Aut longe a fervientibus abero, mihique esse iudicabo Romam, ubicunque liberum esse licebit: ac vestri milirebor, quibus nec ætas, neque honores, neque virtus⁶ aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relatum putem gratiam⁷ pietati meæ. Quid enim est melius, quam, memoria recte factorum, & libertate contentum, negligere humana? Sed certe non succumbam succumbentibus, nec vincar ab iis, qui se vinci volunt: experiarque & tentabo omnia, neque desistam abstrahere a servitio civitatem nostram. Si secuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: sin minus, ego tamen gaudebo. Quibus enim potius hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quam iis, quæ pertinuerint ad liberandos cives meos? Te, Cicero, rogo atque hortor, ne defatigare, neu diffidas: semper in præsentibus malis prohibendis, futura quoque, nisi ante sit occursum, explores, ne se infinuent. Fortem & liberum animam, quo & consul, & nunc consularis, rempublicam vindicasti, sine constantia & æqualitate nullum esse putaris. Fateor enim duriorum esse conditionem spectatæ virtutis, quam incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus.⁸ Quæ si aliter eveniunt, ut decepti ab his,

in-

⁶ *Aliens*] Nostra scilicet, qui tyrannum occidimus; quorum exemplo fortiores esse, & vitam minus aliquanto, quam libertatem, diligere debebatur. *Manut.* Legendum existimo, *alienam*, hoc est, quæ Ciceronem non deceat, quæ possit quidem in vulgus cadere, sed minime in senem honoribus ac virtute conspicuum. *Bub.* in *Tul.* l. 45.

⁷ *Pietati meæ*] Erga patriam, quæ me ad præclarum illud facinus excitavit, cui pietati debitum premium esse persolutum existimabo, si modo, quod tum sensu, idem in reliqua vita sensero. *Manut.*

⁸ *Quæ si aliter*] Ab eis meis conjunctio si: & quidem omnibus: nec dubito quin recte. Neque enim quæ, benefacta refert, sed infuit accipitur; hoc modo, quæ aliter ac

volumus atque oportet eveniant, in seculo animo reprehendimus: ita ut benefactis nullam gratiam habeamus, sed eos tanquam debita exigimus: quæ secus eveniunt, iniquo animo reprehendimus. Vel aliter, male significat, ut ad Anticum lib. VII. *Illam aliter cum aliis locutus esse iudicatum.* Quo sensu etiam secus accipitur. Idem Toranio, lib. epist. ad Trogatium: *Magna enim consolaris est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte verique sensit.* In sequenti autem sententia, *Ille Consul, & hunc consularum*, ad unum Ciceronem, & ille & hunc, debent referri. Non miramur, inquit, Ciceronem resistere Antonio. Id enim ab illo non solum postulari, sed et debitum existitur. Talis enim in Consulatu fuit, ea gessit, ut nisi

infesto animo reprehendimus. Itaque resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est; tamen quia ille consul hunc consularem merito præstare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero si flexerit adversus alios iudicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita evanescere coget, (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicii ratio extat) quia neminem magis decet, quam te, rempublicam amare, libertatisque defensorem esse, vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio, atque efflagitatione omnium. Quare non Octavius est rogandus, ut velit nos salvos esse: magis tu te exfuscita, ut eam civitatem, in qua maxima gessisti, liberam atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consiliis.

nunc consularis eadem præstet, illa videatur gloriam eripuerit sibi, & præterita extinxerit, quasi non iudicio illa, sed casu quodam. Quare, si paululum offenderit, remissorque fecerit. Nihil autem per se amplum est, nisi ac dissolutior fuerit, etiam futuri temporis in quo iudicii ratio extat. *Mela.*

BRUTUS ATTICO S.

XVII. SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis. Quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio: quid enim mihi exploratius esse potest, quam illius animus in rempublicam? Sed quædam mihi videtur, quid dicam, imperite vir omnium prudentissimus, an ambitiose fecisse, qui valentissimum Antonium suscipere pro republica non dubitavit inimicum? Nescio quid scribam tibi, nisi unum; pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quam repressam a Cicerone: tantumque eum tribue-

ARG. De Ciceronis nimio in Octavio orando studio vehementer conqueritur, eundemque graviter reprehendit, qui, cum Antonii dominationem opprimeret, novam in Octavio stabilivit & confirmet. *Anno U. C. 710.*

Imperite, &c.] Significat, & stultitiam Ciceronem accusandum, & ambitionis: cum

tamen in utroque videatur eum excusare. Sed imperitum in eo significat, quod plus Octavio tribuerit, quam e rep. esse: *Ambitiosum*, quod, modo habeat, a quibus collatur ac laudetur, servitutem non recusat: ita ob stultitiam & ambitionem Octavium Antonianæ dominationis vicarium constituit. *Mela.*

re huic indulgentiæ, ut se a maledictis non abstinere, iis quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt; quod & plures occidit uno, seque prius oportet fateatur sicarium, quam obiciat Casca, quod obicit: & imitatur in Casca Bestiam. An, quia non omnibus horis iactatus Idus Martias, similiter atque ille Nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quam Bestia & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noster. Quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur in Antonii locum successio? & si vindex illius mali auctor extitit alterius, fundamentum & radices habituri altiores, si patiamur? ut jam ista, quæ facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. Ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato serviat, rem ipsam non deprecatur. Immo triumphus & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pudeat concupiscere fortunam, cuius nomen susceperit? Consularis hoc, an Ciceronis est? Quoniam mihi tacere non licuit, leges, quæ tibi necesse est mo-

Tom. IX.

R

lesta

2 *Maledictis*] In Cascam. Misari autem satis non possum, Ciceronem Casca necem obicisse Casca. Et id tamen Bruti verba declarant. *Idem.*

3 *Plures*] Crimini dat Casca, & sicarium appellat, quia Casca necem occidit. At, si hominem occidere, crimen est: quanto gravius iste peccavit, qui consul non unum, sed quinque occidit, Lentulum, Cethegum, &c. *Idem.*

4 *Imitatur in Casca Bestiam*] Ita reprehendit Cascam ob pulcherrimum factum, ut Bestia Ciceronem ob ea, quæ in consulatu gesserat, reprehendere solebat. *Idem.*

5 *Eo meliore conditione*] Minus turpiter nos vituperabit de Casca necem, quam illum Calpurnius Bestia & P. Clodius de conjuratorum supplicio, &c. *Idem.*

6 *Non dominationem, non*] Hoc loquendi genere veteres esse usos, cum aliquid paulo studiosius affirmarent, ostendimus in commentariis ad Atticum lib. X. epist. 9. *Manur.* Hodie quidem sic legimus, sed contra vet. edd. & Mss. Pall. in quibus nulla litera variante: *Quæ facit, dominationem, an dominationem, su Antonium timentis sint.* Neque se-

cus publicati a Victorio. *Grus.* Legendum videtur, non dominationem, non dominum, sed Antonium, &c. *Olivetius.*

7 *Consularis hoc*] Hic multum discrepant veteres libri a nostris. Habent enim: *Pudeat concupiscere fortunam, cuius nomen susceperit consularis, ut Ciceronis est.* Quos si sequimur, ita exponemus. Pudor ab ea fortuna consularis hominis concupiscenda, a cuius nomen susceperit, quemvis deterere debet: ea, inquam, fortuna, quæ Ciceronis est. Videbitur omnino paulo durius: sed nec ubique distio Bruti mollis est. *Manur.* Quid tibi velit Manurius, vix æsequor: cuius tamen lectionem retineo, sed addita interrogandi nota, quæ superiora claudat. Hic ergo sensus erit: *Pudeat-ne Octavium concupiscere fortunam, regiam potestatem Casca, cuius nomen susceperit? Hoc igitur, quod fit ad illum ornandum, debuit-ne, potuit-ne a Consulari, a Cicerone proficisci? Olivetius.*

8 *Tibi necesse est molestia esse*] Cum videas te quoque in Cicerone notari, qui nullam reip. partem suscipias, sed communi causa tanquam indormias. *Manur.*

leſta eſſe. Etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore hæc ad te perſcripſerim: nec ignoro, quid ſentias in republica, & quam deſperatam quoque ſanari putes poſſe. Nec mehercule te, Attice, reprehendo. Ætas enim, mores, liberi, ſegnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flavio noſtro perſpexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter ⁹ Salvidenum, & eum intereſt? Quid autem amplius ille decerneret? Timeret, inquit, etiam nunc reliquias belli civilis. Quiſquam ergo ita timeret proſtigatum, ut neque potentiam ejus, qui exercitum victorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimeſcendam eſſe? An hoc ipſum ea re facit, quod illi propter ¹⁰ amplitudinem omnia jam, ultroque deſerenda putat? O magnam ſtultitiam timoris, id ipſum, quod verearis, ita cavere, ut, cum vitare fortaiſſe potueris, ultro arceſſas, & attrahas! Nimum timeamus mortem, & exilium, & paupertatem. Hæc videntur Ciceroni ultima eſſe in malis: & dum habeat a quibus impetret quæ velit, & a quibus colatur, ac laudetur; ſervitutem, honorificam modo, non aſpernatur: ſi quidquam in extrema ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, verba rebus eſſe contraria. Quid enim tam alienum ab humanis ſenſibus eſt, quam eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero ſit? Atqui eo tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, ut ſit illi Octavius propicius. Ego vero jam iſſe artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructiſſimum eſſe. Quid enim illi proſunt, quæ pro libertate patriæ, ¹² de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate ſcripſit copioſiſſime? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus, qui ¹³ privigno minus tribuerit, quam Cicero alieno tribuat?

Deſi-

⁹ Ex Flavio] Antonianus liber in Flavio. Et probatur. Ut ſe dicat Brutus Attici conſilium perſpexiſſe, non ex ſermonibus Flavii, ſed in factis Flavii: cum Atticus ab eo appellatus ut princeps eſſe vellet, privati ætarii C. Cæſaris, illius interfectoſtoribus conſtituendi; proſus negavit. Hoc totum ſcribitur a Nepote, in ipſius Attici vita. Maloſp. ¹⁰ Salvidenum] Q. Salvidenum Rufum,

Octavii ſtudioſiſſimum. Manut. Veteres lapides habent, Salvidenum. Urſin.

¹¹ Amplitudinem] Summam potentiam, cum viſtores exercitus in ejus manu ſint. Id.

¹² De dignitate] In quo ſita ſit vera dignitas. Idem.

¹³ Privigno] Octavio. Ejus enim matrem Atiam, poſt obitum prioris viri, uxorem duxerat Philippus. Idem.

Definat igitur ¹⁴ gloriando etiam infectari dolores noſtros. Quid enim noſtra, victum eſſe Antonium, ſi viſtus eſt, ut alii vacaret quod ille obtinuit? tametſi tuæ literæ ¹⁵ dubia etiam nunc ſignificant. Vivat hercule Cicero, qui poteſt, ſimplex & obnoxius, ſi neque ætatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet. Ego certe, quin cum ipſa re bellum geram, hoc eſt, cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia, quæ ſupra leges ſe eſſe velit, nulla erit tam bona conditio ſerviendi, qua deterrear, quamvis ſit vir bonus, ut ſcribis, Antonius: quod ego nunquam exiſtimavi. Sed dominum, ne parentem quidem, majores noſtri voluerunt eſſe. Te niſi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt ¹⁶ diligere ab Octavio, hæc ad te non ſcripiſſem. Dolet mihi, quod tu nunc ſtomacharis, amantiſſimus tuorum omnium, tum Ciceronis. Sed perſuade tibi, ¹⁷ de voluntate propria mea nihil eſſe remiſſum, de judicio largiter. Neque enim impetrari poteſt, quin, quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Vellem mihi ſcripiſſes, quæ conditiones eſſent ¹⁸ Atticæ noſtræ. Potuiſſem aliquid tibi de meo ſenſu perſcribere. Valetudinem Paciæ meæ tibi curæ eſſe non miror. Denique quod petis, forciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & ¹⁹ hominem noro, & quid ſibi voluerit. Vale.

¹⁴ Gloriando] Cum gloriaretur, plus beneficii a ſe in tempore eſſe collatum, quam ab iſis, qui Cæſarem occiderant: quoniam illi quaſi radicem tyrannidis Antonium reliquiſſent, ipſe Antonii bellum togatus ſuſtinuiſſet, atque oppreſſiſſet. Idem.

¹⁵ Dubia] Non ita victum eſſe Antonium, ut ab eo nihil timere poſſit republica. Idem.

¹⁶ Diligere ab Octavio] Faerni liber, diligere ab Octavio. Maloſp.

¹⁷ De voluntate] Sumamus hic quiddam a philoſophis, ut ſententia pateat illuſtrius. Amor in voluntate eſt, opiniones in mente. Velle, nolle, in noſtra poteſtate eſt: opinari, non eſt. Quale enim quidque videtur, talem

de illo necesse eſt opinionem habeamus. Ego, cum voluntas mea propria ſit, iudicium non ſit: laudandus videor, qui, quod poſſum, & quod in me eſt, facio, ut Ciceronem amem; excuſandus, qui de eo non optime iudicem; cum id a me neciſſitas quædam & quaſi mentis imperium exprimat. Manut.

¹⁸ Atticæ] De qua, ut opinor, in matrimonium collocanda quiddam Atticus ſcripſerat. Idem.

¹⁹ Hominem] Nescio quem, literis ab Attico & a Bruti ſororibus, quarum altera uxor M. Lepidi, altera C. Caſſii, commendatum. Idem.

C I C E R O B R U T O M . S .

XVIII. CUM saepe te literis hortatus essem, ut quam primum reipublicæ subvenires, in Italiamque exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios: rogatus sum a prudentissima & diligentissima foemina, matre tua, cujus omnes cura ad te referuntur, & in te consumuntur, ut venirem ad se a. d. viii. Kal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. Cum autem venissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaplius. At illa retulit: quæsitvique, quidnam mihi videretur: arcesseremusne te, atque id tibi conducere putaremus; an tardare, & commorari te, melius esset. Respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & exultationi tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium laudenti & inclinatae reipublicæ. Quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis¹ imperator, honoribus amplissimis, fortunisque maximis, conjuge, liberis, vobis a finibus ornatus, bellum reipublicæ indixerit? Quid dicam, in tanto senatus populique consensu, cum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quod, cum me pro adolescentulo ac pene puero res publica accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse. Est autem gravior & difficilior animi & sententia, maximis præsertim in rebus, pro altero, quam pecuniæ, obligatio. Hæc enim solvi potest, & est rei familiaris jactura tolerabilis: reipublicæ quod sponderis, quemadmodum solvas, nisi is dependi facile patitur, pro quo sponderis? Quanquam & hunc (ut spero) tenebo, multis repugnantibus. Videtur enim in eo esse indoles; sed flexibilis ætas, multique ad depravandum parati: qui, splendore² falsi honoris objecto, aciem boni ingenii³ præstringi posse confidunt. Ita-

ARG. De exercitus in Italiam adducendi necessitate: de sollicitudine sua in retinendo Octavio, pro quo sponderat pop. Rom. de rei pecuniariz difficultate, & de Lepidi filiis. Anno U. C. 710.

¹ Imperator] M. Æmilius Lepidus. Man.
² Falsi honoris] Consulatus. Epist. 14. Idem.
³ Præstringi] Edidit Manutius, præstringi; Lambinus, præstringui.

que ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. Quanquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo sponendi, quam me ipsum obligavi. Nec vero poenitere potest rempublicam, me pro eo spondidisse, qui fuit in rebus gerendis cum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem (nisi me forte fallit) in republica nodus est, inopia rei pecuniariz. ⁴ Obdurescunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi: quod ⁵ ex centesima collatum, ⁶ impudenti censu locupletum, in duarum legionum ⁷ præmiis omne consumitur. Impendent autem infiniti sumptus, cum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum vero in tuum. Nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. Sed & hæc, & multa alia coram cupio, idque quam primum. De fororis tuæ filiis non expectavi, Brute, dum scriberes. Omnino jam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam reservant. Sed ego a principio, cum divinare de belli diuturnitate non possem, ita causam egi puerorum in senatu, ut te arbitror & matris literis potuisset cognoscere. Nec vero ulla res erit unquam, in qua ego non, vel vitæ periculo, ea dicam, ea que faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror. Vale. vi Kal. Sext.

⁴ Obdurescunt] Lambinus, libris omnibus, ut ipse testatur, reclamantibus, reposuit, *Idem*.
 Obsurdescunt. Sibi habeat. Grur.

⁶ Impudenti censu] Quod multo minus solvunt, quam deberent. *Idem*.
⁷ Præmiis] Non stipendiis, sed præmiis ante victoriam promissis. *Idem*.

⁵ Ex centesima] Ut de centum nummis unus tribuatur singulis mensibus. Manut.